

Türkiye’de Eğitim – Halk Kütüphanesi İlişkisi

The Relationship between Education and the Public Library in Turkey

Ömer DALKIRAN*

Öz

Eğitim, bireyde istenilen davranışları oluşturmayı amaçlayan bir süreçtir. Eğitim yalnızca okulda değil, hayatın bütün alanlarında ve çok çeşitli şekillerde gerçekleşir. Kütüphaneler, özellikle de halk kütüphanesi eğitimin ayrılmaz bir parçasıdır. Halk kütüphanelerinin temel işlevlerinden birisi de eğitimidir. Eğitim ve halk kütüphanesi arasındaki yakın ilişki çoğunlukla kuramsal düzeyde ele alınmaktadır. Çalışmada bu ilişki somut göstergeler üzerinden ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda Türkiye’de 1950-2011 yılları arasında eğitim-halk kütüphanesi istatistikleri karşılıklı olarak değerlendirilmiştir. Böylelikle Türkiye’de eğitim ve halk kütüphanesi istatistiklerinin nicel değişimleri arasında bir ilişki olup olmadığının ortaya konulması amaçlanmıştır. Elde edilen bulgulara göre, genel olarak Türkiye’de eğitim ve halk kütüphanelerinin değişimi arasında özellikle belirli dönemlerde daha çok hissedilen bir ilişkiden söz edilebilir. Ancak bu ilişki, düzenlilik ve devamlılık göstermemektedir.

Anahtar sözcükler: Eğitim, Kütüphane, Halk kütüphanesi, Eğitim-kütüphane ilişkisi, Türkiye

Abstract

Education; individuals is a process aimed at creating the desired behavior. Education not only in school, and in all areas of life takes place in a variety of ways. Libraries, especially public libraries is an integral part of education. One of the main functions of public libraries is education. A close relationship between education and the public library is located. This relationship is often discussed in theoretical level. In this study, this relationship was tried to be put forward concrete indicators. In this context, education and public libraries in Turkey between the years of 1950-2011 mutually statistics are evaluated. Thus, the public library of education in Turkey and aimed to find out whether there was a relationship. According to the findings, and the public library of general education in Turkey felt in certain periods, especially a relationship that may be mentioned. However, this relationship does not show the regularity and continuity.

Keywords: Education, Library, Public library, Relationship Education – Library, Turkey

* Arş. Gör., Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü. (omerdalkiran@hacettepe.edu.tr)

Giriş

Günlük yaşamda sıklıkla kullanılan bir kavram olan eğitim temelde bireyde istenilen davranışı oluşturma sürecidir. Eğitim ailede, okulda, işte, arkadaş çevresinde ve diğer sosyal ortamlarda kısacası yaşamın bütün alanlarında gerçekleşebilen bir süreçtir. Toplumsal gelişmeler bireyin kendini sürekli olarak yetiştirmesini zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle doğumla başlayan eğitim bireyin gereksinimleri doğrultusunda yaşam boyu devam eder. Eğitimli bireyler bilinçli, özgür ve tutarlı kararlar verir ve adımlarını bu çerçevede atarlar. Kişisel gelişim için büyük önem taşıyan eğitim bireylerin yaşamlarını daha iyi şartlarda sürdürmesini sağlar. Benzer biçimde eğitimli bireylerden oluşan bir toplum demokratik bir nitelik kazanarak gelişim gösterecektir. Ekonomik kalkınmanın temeli olan eğitimli insan gücü bilimsel ve teknolojik gelişmenin de anahtarıdır. Denilebilir ki, toplumların refahı eğitimin toplum geneline yayılarak yaşam boyu devam eden ve yaşayan bir süreç haline getirilmesine bağlıdır.

Halk kütüphaneleri diğer kütüphane türlerinden farklı olarak toplumun bütün bireylerine açık, eşit ve ücretsiz olarak kütüphane hizmetleri sunan kurumlardır. Halk kütüphaneleri aynı zamanda buldukları yörenin yerel belleği konumundadır. Demokratik bir kurum olarak halk kütüphaneleri doğası gereği eğitim ile doğrudan bir ilişki içindedir. Halk kütüphaneleri bir yandan eğitimi desteklerken öte yandan eğitim süreci için zorunlu bir unsur olma özelliği göstermektedir.

Eğitimin öneminin bütün kesimlerce benimsendiği bilinmektedir. Öte yandan literatürde eğitim ve halk kütüphanesi arasındaki ilişkinin somut olarak yeterince ortaya konulduğunu söylemek güçtür. Eğitim için önemi tam olarak anlaşılamayan halk kütüphanesi, uygulamada da doğal olarak eğitim sürecinin ayrılmaz bir parçası olarak görülmemektedir. Halk kütüphanesinin eğitimdeki rolünün netleştirilmesi ve eğitim-halk kütüphanesi ilişkisinin açık biçimde ortaya konulması halk kütüphanesinin yalnızca boş zamanları değerlendirme ve kültür işleviyle sınırlandırılması algısını yıkabilir. Eğitim ve halk kütüphanesini bir bütün olarak ele alma zorunluluğu gerekçelendirildiğinde, eğitime verilen maddi ve manevi destekler eşliğinde halk kütüphanelerinin de her açıdan gelişmeye başlayacağı ve kaliteli hizmetler sunacağı açıktır. Kuşkusuz bu süreç halk kütüphanelerinin özünde yer alan toplum çapında eğitim merkezi olma niteliğini de öne çıkaracaktır.

Eğitim

Eğitim Türkçe Sözlük'te (TDK, 2011) "çocukların ve gençlerin toplum yaşayışında yerlerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine okul içinde veya dışında, doğrudan veya dolaylı yardım etme, terbiye" biçiminde tanımlanmaktadır. Bir terim olarak eğitim, "önceden saptanmış amaçlara göre insanların davranımlarında belli gelişmeler sağlamaya yarayan planlı etkiler dizgesi" olarak tanımlanmaktadır (Oğuzkan, 1974). Altunya'ya göre ise (2009, s. 317)

eğitim, “insan davranışlarının bilinçli ve düzenli olarak geliştirilmesi” dir. Yapılan tanımlar ışığında eğitimin temel özelliğinin “bireyde belirli düşünce ve davranışlar oluşturma” olduğu söylenebilir.

Eğitim sözcüğünün sistem, eylem ve süreç olarak üç farklı biçimde kullanıldığı görülmektedir. Örneğin Türk Eğitimi denildiğinde, bir bütün olarak bakanlık, öğrenci, öğretmen ve kurumlar yani Türk eğitim sistemi kastedilmektedir. Eğitim düzeyinin düştüğü ifade edildiğinde bir eylem olarak eğitimin sonucu kastedilmektedir. İki ve daha fazla insanın bilinçli, planlı ve programlı biçimde bir araya gelip etkileşimde bulunmaları ise eğitimin süreç olma özelliğini vurgulamaktadır. Bir süreç olarak eğitim okulla sınırlı değildir (Duman, 2007, s. 17). Eğitim, okul öncesinde, okul yaşamında, okul içinde ve okul dışında yani yaşam boyu devam eden bir etkinliktir. Bireyin yaşamı boyunca edindiği bütün deneyimler eğitim olarak değerlendirilmektedir (Şenel, 2008, s. 4). Eğitimin amaçları şu şekilde sıralanabilir:

- Bilgi birikimi ve kültürel mirasın sonraki kuşaklara aktarılması
- Bireylerin zihinsel gelişiminin sağlanması
- Özgür ve eleştirel düşünebilen bireyler yetiştirilmesi
- Bireylere yurttaşlık bilincinin kazandırılması
- Toplum gereksinimlerine uygun nitelikli insan gücü yetiştirilmesi (Duman, 2007, s. 21).

Eğitimin işlevleri başta çocuk ve gençler olmak üzere bireylere bakma ve onları koruma, yetenekleri geliştirme, gerekli becerileri kazandırma, çevreye uyum sağlamaya yardımcı olma, bilgi ve teknoloji kullanımını benimsetme, yurttaşlık bilincini kazandırma, hak ve özgürlüklerin güçlendirilmesini destekleme ve yeni bilgilere ulaşmayı öğretme gibi işlevleri vardır (Altunya, 2009, s. 317). Yılmaz’ın da (2004, s. 30) belirttiği üzere, eğitimin tanım, amaç ve işlevleri iç içe geçmiş durumdadır. Ancak önemli olan bu geçişlerin birbirini tamamlayıcı niteliğidir. Ayrıca, her zaman bütün olgulara ilişkin kesin sınırlar çizmek zordur.

Eğitimin bireysel açıdan önemi büyüktür. Eğitilmiş birey edindiği bilgiler ışığında daha iyi kararlar verme ve yaşamını daha iyi şartlarda sürdürme şansı elde eder. Benzer biçimde eğitimin büyük bir toplumsal etkisi de mevcuttur. Toplumlar eğitim sayesinde tarihsel süreç içinde gelişerek ilerleyebilir. Toplumda geniş halk kitlelerinin bilinçlenmesi, haklar ve çıkarların elde edilmesi ve savunulması açısından eğitimin önemli bir işlevi vardır (Geray, 2002, s. X). Toplumların gelişimi ve dolayısıyla refahı bilim, teknoloji, sanat ve kültürde yaşanan gelişmelere dayalıdır. Bu açıdan eğitilmiş birey gelişmiş bir toplumun anahtarıdır. Kuşkusuz, eğitimin topluma yayılması ve bir bütün olarak toplumsal eğitimin sağlanması bu süreci hızlandıracaktır.

Eğitim, amaçlı veya kendiliğinden oluşmasına göre formal ve informal eğitim olarak ikiye ayrılmaktadır. İnfomal eğitim “her an, her yerde, bir plana bağlı olmaksızın yapılan eğitim etkinlikleri”ni ifade eder. İnfomal eğitim ailede, sokakta, arkadaş çevresinde

kasacası yaşamın her alanında gerçekleşebilir. Köyde yaşayan bir çocuğun tarlayı nasıl süreceğini ve ekip dikeceğini büyüklerini gözlemleyerek öğrenmesi ve bir berber çırağının saç kesimini ustasını taklit ederek öğrenmesi informal eğitime örnek olarak gösterilebilir. Belirli bir plan dâhilinde okullarda ve kurumlarda gerçekleştirilen eğitim ise formal eğitim olarak adlandırılmaktadır. Formal eğitim süreci okulda gerçekleşiyorsa örgün eğitim, okul dışında gerçekleşiyorsa yaygın eğitim olarak adlandırılmaktadır. Örgün eğitim okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretimi ifade eder. Halk eğitim merkezlerinde verilen kurslar ile kurum ve işyerlerinde gerçekleştirilen hizmet içi eğitim etkinlikleri yaygın eğitim kapsamında değerlendirilmektedir (Şenel, 2008, s. 6-7).

Görüldüğü üzere eğitim bireyin doğumundan itibaren başlayan ve yaşam boyu farklı ortam ve biçimlerde devam eden bir süreçtir. Bu çerçevede eğitim kurumlarının yanı sıra aile ve toplumsal çevre de birer eğitim ortamıdır. Bu bağlamda içinde yaşanılan toplumsal unsurların bireyin eğitimine doğrudan etki yaptığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Halk Kütüphanesi

Kütüphane, "toplumun bilgiye olan gereksinmesini karşılamaya yönelik her türlü bilgi kaynağını bünyesinde toplayan, önceden belirlenmiş bir takım teknik ve yöntemlerle düzenleyen ve onlardan maksimum düzeyde yararın sağlanabilmesi için hizmetler veren toplumsal bir kurum"dur (Çakın, 1986, s. 10). Kütüphaneler kitap, süreli yayın, resim, harita, CD, DVD vb. her türlü yazılı/basılı, görsel-işitsel ve elektronik kaynağı bünyesinde toplar, belirli bir sistem dâhilinde düzenler ve kullanıcıların bunlardan yararlanmasını sağlar. Kütüphanelerin "bilgi kaynaklarını muhafaza etme, eğitim, araştırma ve boş zamanları değerlendirme" olmak üzere dört temel toplumsal işlevi bulunmaktadır (Çakın, 1986, s. 12). Bununla birlikte, geçmişten günümüze gelişmelere bağlı olarak kütüphanelerin bilgi kaynakları ve yöntemleri değişse de kullanıcıyı bilgiye ulaştırma anlayışı kütüphane hizmetlerinin özünü oluşturmuştur. Kütüphanelerin hizmet verdikleri kullanıcı kitlesi ve niteliklerine göre halk, okul, üniversite, araştırma ve özel kütüphaneler gibi türleri vardır.

En yaygın kütüphane türlerinden birisi olan halk kütüphaneleri "kadın - erkek, her yaşta, her seviyede ve her meslektan okuyucunun çeşitli konulardaki fikir ürünlerinden ücretsiz ve serbestçe yararlanmasını sağlayarak, bölgesinin kültürel, sosyal ve teknik kalkınmasına yardımcı olan kurumlardır" (Ersoy, 1966, s. 1). Sağlamtunç'un (1990, s. 54) detaylı tanımına göre halk kütüphaneleri "cins, yaş, ırk, milliyet, din, dil, eğitim, kültür, sosyo-ekonomik düzey ve politik görüş farkı gözetmeden, her tür kütüphane materyali ve çeşitli iletişim yolları aracılığıyla kültür ürünlerini ve bilgiyi insanlığın hizmetine ücretsiz sunarak, onlara ömür boyu eğitim ve boş zamanları değerlendirme olanağı veren, toplumla bütünleşip, sağlıklı kamuoyunun oluşmasına olanak sağlayan, toplumun ekonomik, sosyal, eğitsel, kültürel ve teknik kalkınmasının gerçekleştirilmesini etkileyen,

dünya barışının sağlanmasına yardımcı olan demokratik kuruluşlardır.” Halk kütüphanesi, IFLA/UNESCO Halk Kütüphanesi Bildirgesi’nde (1994) “kullanıcılarına her tür bilgi ve enformasyonu gönüllü olarak sağlayan yerel bilgi merkezi” olarak tanımlanmıştır. Yılmaz (1995, s. 21) halk kütüphanesi tanımlarındaki ortak noktaları “hizmetlerin bütün bireylere ayırım gözetilmeksizin ve ücretsiz olarak verilmesi, eğitim, kültür, bilgi ve boş zamanları değerlendirme, toplumsal gelişim ile ilgililik ve demokratik niteliği sahip olma” vurgusu olarak sıralamaktadır. Bu çerçevede halk kütüphanelerinin toplumun bütün bireyelerine hiçbir ayırım gözetilmeksizin ücretsiz hizmet sunarak eğitim, kültür, bilgi ve boş zamanları değerlendirme olanağı sunan demokratik kuruluşlar olduğu görülmektedir. Benzer biçimde, IFLA/UNESCO Halk Kütüphanesi Bildirgesi’nde halk kütüphanesi hizmetlerinin yaş, dil, din, ırk, ulus veya toplumsal statüye bakılmaksızın bütün bireylere eşit erişim anlayışına dayandığı vurgulanmaktadır. Bildirgeye göre, dil yönünden azınlıkta olanlar, özürülüler, hastanede ya da cezaevinde olanlar gibi herhangi bir nedenle düzenli hizmet alamayan ve materyalleri kullanamayan kullanıcılara özel hizmet ve materyaller sunulmalıdır. Halk kütüphanelerinde tüm yaş gruplarına uygun materyaller bulunmalı, koleksiyon ve hizmetler her tür uygun medya ile modern ve geleneksel teknolojiyi kapsamalıdır. Koleksiyon ve hizmetler siyasi, dini, ideolojik ve ticari baskılara maruz kalmamalıdır (Tonta, 1995, s. 144-145).

Halk kütüphanelerinin amaçları toplumsal gereksinimlere bağlı olarak zaman içinde değişebilmektedir. Ancak bu amaçlar genel olarak eğitim, kültür, bilgi ve boş zaman olgularına dayanmaktadır. Halk kütüphanelerinin temel kaynakları konumunda olan bu kavramlara bağlı olarak çeşitli alt amaçlar ortaya konulabilir. Halk kütüphanelerinin çok yönlü ve karmaşık bir hizmet yapısına sahip olması nedeniyle bu amaçların saptanması güçtür (Yılmaz, s. 1993, 65). Bununla birlikte Keseroğlu (1989, s. 47-48) halk kütüphanesinin amaçlarını çeşitli kaynaklara dayanarak önem sırasına göre şu şekilde sıralamaktadır:

1. Kişiler arasında hiçbir ayırım gözetmeden kapılarını toplumun bütün bireyelerine açmak.
2. Kolay girilebilir olmak.
3. Kimse üstünde bir baskı yapmadan hizmet vermek.
4. Kişilerin bilgi, kültür ve eğitim gereksinimlerini karşılamak.
5. Halkı eğitmek. Kişinin kendi kendini eğitmesi için bütün konularda güncel ve gerçek bilgiler sağlamak.
6. Yerel, ulusal, uluslararası sorunlarla ilgili her türlü kayıtlı görüş ve düşüncüyü tarafsız ve dengeli biçimde halka ulaştırmak.
7. İnsan ruhunun dinlenmesi, zevk duyması, yenilenmesi ve mutluluğu için fırsat eşitliğinin var olduğu demokratik toplum kavramını geliştirmek.
8. Toplumun ekonomik, endüstriyel, bilimsel, eğitsel ve kültürel yönleriyle ayakta tutulması niteliğine katkıda bulunmak.

9. İnsanlığın deneyimlerini, kültürel kalıtlarını kitaplar ve kitapdışı belgeler biçiminde kullanıma sunmak, bilgi ve düşünce akışının aktarımını sağlamak.
10. Öbür kütüphane türleri ve eğitim kuruluşları ile işbirliği içinde olmak, halka açık olmak nedeniyle tüm ulusal kaynakları yeterince kullanmak.
11. Hizmetini karşılıksız vermek.
12. Boş zamanların olumlu yönde gelişmesine katkıda bulunmak.

Anılan ayrıntılı amaçlar doğrultusunda halk kütüphanelerinin belirli görevleri de bulunmaktadır. IFLA/UNESCO Halk Kütüphanesi Bildirgesi'nde okur-yazarlık, eğitim ve kültürle ilgili olan bu görevler şu şekilde sıralanmaktadır:

1. Küçük yaştan başlayarak çocuklarda okuma alışkanlığı yaratma ve bunu güçlendirme;
2. Bireysel ve kendi kendine eğitimi desteklemenin yanı sıra her düzeyde formel eğitimi de destekleme;
3. Kişisel yaratıcı gelişme için fırsatlar sağlama;
4. Çocuk ve gençlerin imgelem ve yaratıcılığını tahrik etme;
5. Kültürel miras duyarlılığını; sanatın, bilimsel başarı ve yeniliklerin takdirini geliştirme;
6. Bütün uygulamalı sanatların kültürel anlatımlarına erişim sağlama;
7. Kültürlerarası diyalogu geliştirme ve kültürel çeşitliliği hoşgörme;
8. Sözlü geleneği destekleme;
9. Tüm vatandaşların her çeşit yerel topluluk (community) bilgisine erişimini garanti etme;
10. Yerel girişimcilere, derneklere ve çıkar gruplarına uygun bilgi hizmetleri sağlama;
11. Bilgi ve bilgisayar okur-yazarlığı becerilerinin geliştirilmesini kolaylaştırma;
12. Tüm yaş grupları için edebi etkinlik ve programları destekleme ve bunlara katılma ve gerekirse bu tür etkinlikleri başlatma (Tonta, 1995, s. 145).

Halk kütüphanelerinin işlevleri yönetsel, teknik ve kullanıcı hizmetleri olarak tanımlanmasının yanı sıra toplumsal açıdan da ele alınmaktadır. Bu işlevler toplumsal bağlamda eğitim, bilgi, kültür ve boş zamanları değerlendirme olarak 4 temel etkinlik alanına yöneliktir. Halk kütüphaneleri, birey ve toplum eğitimi için her düzeyde gerekli olan kaynağı sağlamaktadır. Bu açıdan eğitime katkıda bulunmakta yani eğitim işlevini yerine getirmektedir. Halk kütüphanelerinin bilgi işlevi, bireyin yaşamında gerekli olan her türlü bilginin en kısa sürede ve istediği biçimde sağlanması anlamına gelir. Ayrıca bilginin eğitim ve kültürün yapı taşı olduğu da göz önünde bulundurulmalıdır. Halk kütüphanelerinin birey ve toplum için bir kültürel yaşam merkezi olma özelliği onun kültür işlevini ortaya koyar. Bireyin kültürel gelişimi için boş zamanlarındaki etkinliklerin önemi açıktır. Halk kütüphaneleri sundukları kaynak, hizmet ve etkinliklerle boş zamanların değerlendirilmesinde önemli rol üstlenir (Yılmaz, 1995, s. 22-25).

Eğitim olgusuna benzer biçimde halk kütüphanelerinin de amaç, görev ve işlevlerinin örtüştüğü ve iç içe geçtiği görülmektedir. Bununla birlikte yukarıda ayrıntılı olarak verilen halk kütüphanelerinin amaç, işlev ve görevlerinin hepsinde eğitime yapılan vurgu dikkat çekicidir.

Eğitim - Kütüphane İlişkisi

Eğitim ve kütüphane olgularının en temel ortak paydası kuşkusuz “bilgi”dir. Bireye doğrudan veya dolaylı biçimde aktarılan duygu, düşünce ve deneyimler aynı zamanda bir bilgi niteliği taşımaktadır. Dolayısıyla aile, okul, iş, sosyal çevre vb. nerede gerçekleşirse gerçekleşsin eğitim sürecinde bireyin bilgilenmesi söz konusudur. Günümüzde Önal’ın da (2001, s. 173) belirttiği gibi bilgi yaşamın her alanı için ana sermaye haline gelmiş ve öğrenme önem kazanmıştır. Buna paralel olarak eğitim alanında da bilgi kullanımı vazgeçilmez bir unsur olmuştur. Kütüphanelerin temel malzemesi özünde herhangi bir ortama kayıt edilmiş bilgidir. Kütüphaneler, gerek örgün eğitim kurumlarında yer almasıyla, gerekse de informal ve yaygın eğitime yönelik yapılanmalarıyla eğitime bilgi sunarak destek olmaktadır. Bu nedenle eğitimle kütüphane arasında bilgi merkezli yakın bir ilişki bulunduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Bireyin ekonomik gücünün ve yeni teknolojik ürünleri kullanmaya yönelik bilgi ve beceri yoksunluğu eğitim alma şansını azaltmaktadır. Kütüphaneler bu durumdaki bireylere bilgi teknolojisi araçlarını ve bunları kullanma bilgi ve becerilerini ücretsiz olarak sunmaktadır. Böylece kütüphaneler, toplumda ekonomik sorunlar ve beceri yoksunluğu sonucu oluşan “eğitimde fırsat eşitsizliği”nin çözümüne katkı sağlamaktadır. Diğer bir deyişle, kütüphaneler örgün ve yaygın eğitim kurumlarındaki fırsat eşitsizliği sorunu için temel bir çözüm aracıdır. Bu çerçevede kütüphaneler, Fransız Devrimi’nden günümüze gerçekleştirilmeye çalışılan “eşitlik” ilkesine eğitim alanında katkıda bulunan kurumlardır (Yılmaz, 2004, s. 61).

Eğitim-kütüphane ilişkisi kütüphanelerin eğitimin farklı süreç ve boyutlarındaki rolleri açısından da temellendirilebilir. Bireyin anlama ve yeni bilgiler edinmesinin bir yolu olan okuma eylemi bireysel gelişim ve öğrenme açısından önem taşımaktadır. Eğitim engellerini azaltmak için bir araç olan okuma aynı zamanda eğitimsel hedeflere ulaşmada etkili bir yoldur. Eğitim çoğunlukla okuma üzerine kurulu olduğu için eğitimde okumanın etkisi büyüktür (Özbay, 2006, s. 163-164). Bu nedenle bireyin okuma alışkanlığına sahip olmasının eğitim sürecini olumlu etkileyeceği açıktır. Okuma alışkanlığında metin, yazar, ailenin kitap okuma durumu, sosyo-ekonomik durum, okumaya ayrılan zaman, öğretmen vb. faktörlerin etkili olduğu ve genel olarak eğitim sistemimizin bu konuda yetersiz olduğu görülmektedir (Arıcan ve Yılmaz, 2010, s. 497). Öğrenmenin en belirgin biçimde oluşmaya başladığı okul öncesi dönemde herkese açık ve ücretsiz hizmet veren çocuk kütüphaneleri okuma sevgisinin aşılmasına ve yaşam boyu sürmesine yardımcı olmaktadır (Yılmaz, 2008, s. 170). IFLA tarafından

hazırlanan “Çocuk Kütüphanesi Hizmetleri İçin İlkeler” adlı rehberde bu durum “okul kütüphaneleri, eğitim sürecine, çocuk kütüphaneleri de kendi kendini eğitme ve boş zaman okumalarına destek sağlar” ifadesiyle desteklenmektedir (Yılmaz ve Ekici, 2003, s. 13). Bununla birlikte, kütüphane kullanma sıklığı ile okuma alışkanlığı arasında yakın bir ilişki olduğu belirtilmektedir (Özbay, 2006, s. 167). Ayrıca, okuma alışkanlığı kazanılmasında kütüphanelerin en önemli kuruluş olduğuna dair yaklaşım dikkat çekicidir (Odabaş, Odabaş ve Polat, 2008, s. 438). Bu çerçevede kütüphane okuma alışkanlığının kazanılması ve geliştirilmesi açısından eğitime katkı sağlamaktadır.

Soysal (1969, s. 35-36), her bireyin farklı ilgi, yetenek ve kişisel etkinliklerini dikkate alma zorunluluğu ile etkin ve bağımsız çalışma yeteneği kazanmasına yardım edecek okuma, araştırma ve sentez yapmasını sağlayacak ortam oluşturma gerekliliğinin eğitim-kütüphane ilişkisinin temelini oluşturduğunu belirtmektedir. Bu temel gereksinimler aynı zamanda okul kütüphanesinin oluşumunu sağlamıştır. Nitelikleri gereği okul kütüphaneleri eğitimin ayrılmaz ve temel bir unsuru olmuştur. Okul kütüphanesini “okulun öğrenim merkezi” olarak nitelendiren Soysal (1969, s. 133), eğitimin doğal bir parçası olarak işlevsel bir okul kütüphanesinin eğitimde etkili sonuçlar alınmasını sağlayacağını belirtmektedir (s. 134). Öte yandan kütüphanenin üniversitenin kalbi olduğu anlayışı (Atılğan, 1998) üniversitedeki eğitim ve araştırma etkinlikleri için kütüphanenin önemini ortaya koyması bakımından önemlidir.

Günümüzde giderek değişen koşullar bireylerin öğrenmeyi öğrenme becerileri kazanmasını ve yaşam boyu öğrenmeyi zorunlu kılmaktadır (Polat ve Odabaş, 2008). “Resmi bir özellik taşıyan ya da taşımaması iş ile ilgili, bireysel ya da toplumsal açıdan bilgi ve beceri geliştirme amaçlı yaşam boyu gerçekleştirilen hem bir amaca yönelik, hem de rastgele öğrenme etkinliklerinin tümü” yaşam boyu öğrenme olarak adlandırılmaktadır (Ersoy ve Yılmaz, 2009, s. 807). Bu becerilere sahip bireyler yetiştirmenin ön koşulu ise aynı zamanda yaşam boyu öğrenmenin özünü oluşturan ve “bilgiyi elde etme ve kullanmaya yönelik süreçteki tüm işlemlerin etkin ve yetkin olarak yönetilebilmesi” (Polat, 2012, s. 128) anlamına gelen bilgi okuryazarlığı becerilerinin kazandırılmasıdır. Kütüphaneler ve eğitim kurumlarının bu konuda sorumlulukları vardır (Kurbanoğlu, ve Akkoyunlu, 2009, s. 5). Nitekim günümüzde pek çok kütüphanenin sistemli biçimde bilgi okuryazarlığı eğitimleri düzenlediği bilinmektedir. Bu çerçevede kütüphanelerin eğitimi en geniş biçimde kapsayan ve etkileyen yaşam boyu öğrenmeye katkısı olduğu söylenebilir.

Kütüphaneler okulöncesiinden yükseköğretime bütün eğitim kademelerinde yer alırlar. Bunlardan başka okul dışında yapılan ve özel gereksinimlere cevap veren kütüphane türleri de bulunmaktadır. Diğer bir deyişle toplumsal bir kurum olarak kütüphaneler çok çeşitli tür ve hizmetleriyle bütün eğitim ortamlarında yani yaşamın her alanında varlık bulan kurumlardır. Bu fiziki ilişki bütün süreçleriyle eğitimin kütüphane kurumuyla doğrudan bir ilişki içinde bulunmasını doğal kılmaktadır. Özellikle bireyin kendi kendisini eğitmesi ve yaşam boyu öğrenme bağlamında

kütüphanelerin sunduğu olanaklar neredeyse sınırsızdır. Bireyin eğitim gereksinimi ne olursa olsun kütüphaneden gereksinimi doğrultusunda yararlanması olanaklıdır. Bu bağlamda geçmişte olduğu gibi gelecekte de özünde bilgi olan kütüphane kurumu eğitimin ayrılmaz bir parçası olmaya devam edecektir.

Eğitim - Halk Kütüphanesi İlişkisi

Halk kütüphanelerinin ortaya çıkışı halkın eğitim gereksinimiyle doğrudan ilişkilidir. Örgün ve yaygın eğitimi desteklemede her türlü bilgi kaynağına herkesin erişiminin sağlanması birçok halk kütüphanesinin varlık nedeni olmuştur (Gill, 2007, s. 22). Ayrıca eğitim işlevinin halk kütüphanesinin temel varlık nedeni olduğu saptaması da dikkat çekicidir (Üstün, 2000, s. 32). Eğitimin halk kütüphanesinin varlık koşulu olması gerçekliği eğitim ve halk kütüphanesi arasındaki organik ilişkisinin temel alt yapısını oluşturmaktadır.

Okumanın ve okuma alışkanlığının eğitimdeki önemine yukarıda değinilmişti. Halk kütüphanesinin okuma alışkanlığındaki rolü ulusal ve uluslararası düzeyde kişi ve kuruluşlar tarafından halk kütüphanelerinin tanım, amaç ve işlevlerinde belirgin biçimde ortaya konulmuştur. Toplumsal bir niteliği olan halk kütüphanesi bireylere okuma alışkanlığı kazandırılması için önemli bir kurumdur (Yılmaz, 1990, s. 26). Öte yandan okuyan toplum halk kütüphanesinin varlığını sürdürebilmesi için hayati öneme sahiptir. Okuma alışkanlığına sahip bireyler halk kütüphanesinin varlığı ve yaşatılması için ön koşuldur. Diğer bir deyişle “okuyan bir toplum varsa halk kütüphanesi de vardır” (Yılmaz, 1993, s. 92). Eğitimin önemli bir unsuru olan okuma ile halk kütüphanesinin iç içe geçmiş bir yapısı olduğu görülmektedir.

İnsanlar yaşamları boyunca eğitim gereksinimi duyarlar. Örgün eğitimin tamamlanması öğrenmenin bittiği anlamına gelmemektedir. Pek çok insan için öğrenme yaşam boyu sürer. Toplum yapısının karmaşıklaşmasıyla insanlar yaşamlarının bütün evrelerinde yeni beceriler kazanma gereksinimi duyarlar. Halk kütüphanesi bu sürece önemli bir katkıda bulunmaktadır (Gill, 2007, s. 22). PULMAN İlkeler El Kitabı’nda halk kütüphanelerinin yaşam boyu öğrenmeyi desteklemek için bilgi teknolojisi kullanımı ve öğretimine yönelik hizmetleri bulunduğunu belirtilmektedir. E-öğrenme ve yeni iş olanaklarından yararlanmak için bilgi teknolojisiyle ilgili bilgi ve becerilerin (sayısal okuryazarlık) kazanılması önemli görülmektedir. Halk kütüphaneleri bilgi teknolojisi olanaklarına sahip olmayan bireyler için bir erişim ve eğitim merkezi konumundadır (Yalvaç, 2007, s. 3-4).

Bilgi teknolojisindeki gelişmeler en küçük yerel halk kütüphanesi kullanıcılarının bile dünya çapındaki bilgi ağlarına ve kaynaklarına erişimini olanaklı kılmıştır. Halk kütüphaneleri kullanıcılara bilgiyi arama, kullanma ve bilgi kaynaklarının kalitesini değerlendirme konusunda da rehberlik ederler. Bu açıdan halk kütüphanelerinin bilinçli bir demokratik bilgi toplumu için önkoşul olduğu söylenebilir (Häggström,

2004, s. 3). Daha açık bir ifadeyle halk kütüphaneleri yerel öğrenme ortamlarının yanı sıra küresel çapta bilgi kaynakları da sunmaktadır. Kullanıcılara yol gösterme, bilgi kaynaklarının niteliği ve bilgi aramaya yönelik eğitimler vermektedirler. Bu bağlamda halk kütüphaneleri yaşam boyu öğrenme merkezleri konumundadırlar (Ersoy ve Yılmaz, 2009, s. 811). Halk kütüphaneleri yaşam boyu öğrenme için en gerekli unsur olan bilgi okuryazarlığı eğitimleri de düzenlemektedir (Lai, 2011). Okullarda öğrencilere bilgi okuryazarlığının kazandırılması bilgiye erişimin yanı sıra eleştirel düşünce, araştırma sorularının kurgulanması, bilginin analizi ve değerlendirilmesinin öğretilmesiyle gerçekleşebilir. Bu yetkinliklerin kazandırılması öğretmenlerin sorumluluğudur. Ancak, okul kütüphanecileri ve öğretmenler öğrencilerin bilgilenmesi için işbirliği içinde çalışmalıdır. Bu noktada halk kütüphanesi de destekleyici bir unsur olarak devreye girebilir. Halk kütüphanesi ve yerel okullar arasında öğrenme süreçlerine yönelik ortak politika ve projeler geliştirebilir (Skov, 2004, s. 4). Görüleceği üzere halk kütüphaneleri hem doğrudan bilgi okuryazarlığı eğitimleri düzenleyerek hem de diğer paydaşlarla işbirliğine giderek eğitimi destekleyebilmektedir.

Halk kütüphaneleri genel olarak eğitimi desteklemesinin yanı sıra özellikle çocuk ve yetişkin eğitime yönelik yaygınlık, hizmet çeşitliliği ve farklılaşmaya sahip kurumlardır. Bu açıdan halk kütüphaneleri "kitleye, tabakalaşma şekline paralel olarak hayat boyu öğrenim fırsatı sağlayan sosyal bir ünite" olarak nitelenmektedir. Demokratik toplum düzeninde bireylerin bilinçlendirilmesi, hak ve özgürlüklerinin korunması ve iyi yönde kullanılması gerekliliği eğitimin yaygınlaştırılmasıyla olanaklıdır. Halk kütüphanesi bu yönde kullanılabilir bir araçtır. Nitekim XIX. Yüzyılın sonlarında halk kütüphanesinin "halk üniversitesi" şeklinde nitelenmesi eğitim-halk kütüphanesi arasındaki organik ilişkiyi açık bir biçimde ortaya koyar (Soysal, 2007, s. 191).

Literatürde halk kütüphanelerinin yetişkin eğitimindeki önemli rolü üzerinde özellikle durulduğu görülmektedir (Stone, 1953; KyKillackey, 1983; Ashcroft, Farrow ve Watts, 2007). Halk kütüphanelerinin özellikle kırsal bölgelerde ödül ve burs yöntemiyle yetişkinlerin eğitilmesinde önemli bir rol üstlenebileceği belirtilmektedir. Eğitim programına katılan bireylerden hak edenlerin ödüllendirilmesi diğer bireyleri de cesaretlendirerek okur-yazarlık kampanyasına katkıda bulunacaktır. Halk kütüphaneleri kültür ürünlerinin korunması ve yaşatılmasını sağlar. Yani çok farklı deneyim ve yaşam biçimlerini barındıran materyalleri elde eder, belirli yöntemlerle düzenler ve korur. Ayrıca okuma-yazma bilmeyen yetişkinler de kütüphanede bilgisayar kullanma becerilerini geliştirebilirler (Akparobore, 2011).

Halk kütüphaneleri, toplumun okur-yazarlık sorununun çözümü, kalkınma için insan gücü kaynağının geliştirilmesi ve eğitim yolu ile toplumsal bütünleşmeye kadar birçok değişik alanda olumlu katkılar sunar (Üstün, 2000, s. 132). Kişisel ve toplumsal gelişmenin merkezinde yer alarak formal eğitimin ötesinde yer alır. Okur-yazarlığı, yayıncılık ve kitapçılık gibi kültürel endüstrilerin gelişimini destekler. Bunun için kütüphaneler arası güçlü ve etkin ağların kurulması ve kaynak paylaşımı önemlidir (Makotsi, 2005, s. 2).

dikkate alınmıştır. Halk kütüphaneleri için ise halk kütüphanesi, kitap, yararlanan, üye ve personel sayıları sayısal ölçütler olarak kabul edilmiştir. Değerlendirmenin sağlıklı biçimde yapılabilmesi için her iki olguya ilişkin sayısal değerlerin yıllık ortalama artış oranları dikkate alınmıştır¹. Çalışma 1950-2011 yılları arası dönem ile sınırlandırılmıştır. Bununla birlikte bütün dönemler için bütün istatistiklere ulaşılamadığından bazı değerlendirmeler özel tarihsel dönemlerle sınırlandırılmıştır. Betimleme yöntemiyle gerçekleştirilen çalışmada doküman analizi tekniği kullanılmıştır.

Türkiye’de Eğitim - Halk Kütüphanesi İlişkisi: Bulgular ve Değerlendirme

Çalışmanın bu kısmında Türkiye’de eğitim ve halk kütüphaneleriyle ilgili olarak dikkate alınan temel ölçütlere ilişkin sayısal veriler ortaya konulacaktır ve bu veriler arasında bir ilişki olup olmadığı irdelenecektir. Bu çerçevede dikkate alınan okul, öğretmen, öğrenci, halk kütüphanesi, halk kütüphanesi kitap ve yararlanan sayılarının yıllık ortalama artış oranları 10’ar yıllık dönemler halinde Tablo I’de verilmiştir.

Tablo I. Okul, Öğretmen, Öğrenci, Halk Kütüphanesi, Halk Kütüphanesi Kitap ve Yararlanan Sayılarının Yıllık Ortalama Artış Oranları (%)

	Okul sayısı	Öğretmen sayısı	Öğrenci sayısı	Halk kütp. sayısı	Halk Kütp. Kitap sayısı	Halk Kütp. Yararlanan sayısı
1950-1960	3,6	6,5	6,7	7,1	4,8	5,2
1961-1970	4,9	7,6	6,7	8,0	8,3	12,8
1971-1980	2,5	6,3	2,3	4,8	4,4	8,0
1981-1990	1,5	2,0	3,4	4,6	5,5	7,4
1991-2000	-3,1	2,7	2,4	5,2	4,9	1,6
2001-2011	0,1	4,2	3,0	-1,5	1,9	-0,3

Tablo incelendiğinde okul, öğretmen ve öğrenci sayılarının yıllık ortalama artış oranlarının en yüksek oranda 1961-1970 yılları arası dönemde gerçekleştiği görülmektedir. Benzer biçimde halk kütüphanesi, halk kütüphanesi kitap ve yararlanan sayıları da en çok bu dönemde artış göstermiştir. Bu dönem yalnızca öğretmen, öğrenci ve halk kütüphanesi yararlanan sayılarının değişim oranları ile de ele alınabilir. Öğretmen ve özellikle de öğrencilerin halk kütüphanelerinin potansiyel kullanıcıları olduğu düşünüldüğünde bu dönemde halk kütüphanelerinden yararlanan sayılarındaki artış oranı anlamlı gözükmemektedir. Diğer bir deyişle eğitimin nicel olarak en gelişmiş olduğu dönem olan 1961-1970 yıllarında halk kütüphaneleri de büyük gelişim göstermiştir. 1990

1 Tablolara yansıtılan veriler DİE. Kültür istatistikleri, Kalkınma Bakanlığı. Ekonomik ve sosyal göstergeler (1950-2000), TÜİK. (2013a). İstatistik Göstergeler 1923-2011, TÜİK. (2013b). Okullaşma oranları ve TÜİK. (2013c). Kültür istatistikleri adlı kaynaklardaki verilere dayalı olarak tarafımızca hazırlanmıştır. Bu kaynaklar kaynakçada belirtilmiştir.

yılına kadar geçen sürede ise okul – halk kütüphanesi gelişiminin düzenli olarak paralellik gösterdiği dikkat çekmektedir. Bu nedenle 1950-60, 1961-70 ve 1971-80 dönemlerinde eğitim-halk kütüphanesi arasında doğrusal bir ilişki olduğu söylenebilir. Yalnızca okul ve halk kütüphanesi sayılarına bakıldığında ise bu ilişki kendini 1981-90 dönemine kadar daha somut biçimde göstermektedir. 1991-2000 ve 2001-2011 dönemlerinde halk kütüphanesi ve okul sayıları arasında ters bir ilişki olup son dönemde okul sayıları artarken halk kütüphanelerinin azaldığı görülmektedir. Okulların gelişimi olumlu olmakla birlikte eğitimin temel kurumlarından olan halk kütüphanelerin sayısının daha da arttırılması gerekirken mevcut olanlarının dahi kapatılması karar vericilerin eğitim-halk kütüphanesi ilişkisini yeterince benimsemediğini göstermektedir.

Halk kütüphanesi üye sayılarının artışı ile bazı eğitimsel ölçütler arasında bir bağ olup olmadığının belirlenebilmesi amacıyla okul, öğretmen, öğrenci ve halk kütüphanesi üye sayılarının yıllık ortalama artışları dönemsel olarak Tablo II’de sunulmuştur.

Tablo II. Okul, Öğretmen, Öğrenci ve Halk Kütüphanesi Üye Sayılarının Yıllık Ortalama Artış Oranları (%)

Dönemler	Okul sayısı	Öğretmen sayısı	Öğrenci sayısı	Halk kütp. üye sayısı
1969-1978 ²	2,6	6,0	2,9	15,4
1981-1990	1,5	2,0	3,4	7,5
1991-2000	-3,1	2,7	2,4	-4,2
2001-2011	0,1	4,2	3,0	6,9

Tabloda görüleceği üzere okul sayısı oranının en dipte olduğu 1991-2000 döneminde halk kütüphanesi üye sayılarında da büyük bir düşüş yaşanmıştır. Okulların artışının halk kütüphanesi üye sayısını da olumlu yönde etkilediği söylenebilir. Bu bağlamda 1969-78, 1981-90, 1991-2000 ve 2001-2011 yılları arası dönemlerde okulların gelişimi ile halk kütüphanesi üye sayıları arasında doğrusal bir ilişki olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Öğretmen, öğrenci ve halk kütüphanesi üye sayıları arasında ise anlamlı bir ilişki görülmemektedir. 1991-2000 dönemine kadar halk kütüphanesi üye sayılarının düzenli olarak azalması ve bu dönemden itibaren öğretmen ve öğrenci sayısına benzer biçimde yükselişe geçmesi ise dikkat çekicidir.

Halk kütüphanesi personel sayıları ile okul, öğretmen ve öğrenci sayılarının yıllara göre değişimini karşılıklı olarak ortaya koyabilmek amacıyla bu ölçütlere ait yıllık ortalama artış oranları belirli tarihsel bölümler halinde Tablo III’te verilmiştir.

2 1979 yılına ait halk kütüphanesi personel ve üye sayıları elde edilemediği için ilgili tabloların hepsinde dönemsel ayırım 1969-1978 biçiminde yapılmıştır.

Tablo III. Okul, Öğretmen, Öğrenci ve Halk Kütüphanesi Personel Sayılarının Yıllık Ortalama Artış Oranları (%)

Dönemler	Okul sayısı	Öğretmen sayısı	Öğrenci sayısı	Halk kütp. personel sayısı
1960-1970	4,9	7,6	6,7	8,4
1970-1978	2,6	6,0	2,9	7,8
1981-1990	1,5	2,0	3,4	3,9
1991-2000	-3,1	2,7	2,4	0,0
2001-2011	0,1	4,2	3,0	1,5

Tablo incelendiğinde ilk başta halk kütüphanesi personel sayılarının 1991-2000 dönemine kadar düzenli olarak azaldığı ve bundan sonra artışa geçtiği görülmektedir. Ayrıca okul sayılarının arttığı dönemlerde halk kütüphaneleri personel sayıları da artmış, azaldığı dönemde de ise azalmıştır. Bir önceki tabloya benzer biçimde halk kütüphanesi personel sayıları ile okul sayılarının artış oranı arasındaki paralel ilişki göze çarpmaktadır. Bununla birlikte 1960-70, 1970-78 ve 1981-90 yıllarında hem öğretmen hem de halk kütüphanesi personel sayılarının azalma eğilimi büyük benzerlik göstermektedir. 1991-2000 ve 2001-2011 dönemlerinde ise bütün ölçütlerin gelişimi yükseliş göstermektedir. Bu dönemlerde eğitim-halk kütüphanesi arasında olması gerektiği gibi bir yakın ilişki olduğu söylenebilir.

Eğitime ihtiyacı olanların yanı sıra eğitilmiş bireylerin de halk kütüphanesini çok kullandığı/kullanması gerektiği düşünülmektedir. Bu kapsamda herhangi bir örgün öğretim kurumundan diploma alanlar ile halk kütüphanelerinin gelişimi arasında paralellik olup olmadığını saptayabilmek amacıyla belirli temel ölçütlere ilişkin yıllık ortalama artış oranları aşağıda verilmiştir.

Tablo IV. Diploma Alanlar ile Halk Kütüphanesi, Halk Kütüphanesi Kitap ve Yararlananların Sayısının Yıllık Ortalama Artış Oranları (%)

Dönemler	Diploma alanların sayısı	Halk kütüphanesi sayısı	Halk kütp. kitap sayısı	Halk kütp. yararlanan sayısı
1950-1960	8,4	7,1	4,8	5,2
1961-1970	10,4	8,0	8,3	12,8
1971-1980	3,5	4,8	4,4	8,0
1981-1990	4,7	4,6	5,5	7,4
1991-2000	0,1	5,2	4,9	1,6
2001-2010	3,1	-1,5	1,3	-0,1

Tablo verileri ışığında bir örgün öğretim kurumundan diploma alanlar ile halk kütüphanesi, halk kütüphanesi kitap sayısı ve halk kütüphanesinden yararlanan

sayılarının yıllık ortalama artış oranları 1991-2000 dönemine kadar geçen süreçte benzerlik taşıdığı görülmektedir. Bu çerçevede genel olarak diploma alanların arttığı dönemlerde halk kütüphanelerinin, kitap ve yararlanan sayılarının da artış gösterdiği söylenebilir. Nicel olarak halk kütüphanelerinin gelişiminin en yüksek oranda gerçekleştiği 1961-1970 döneminde diploma alanların sayısının da en üst noktaya ulaşmış olması dikkat çekicidir. İdeal eğitim-halk kütüphanesi ilişkisi 1991-2000 dönemine kadar daha belirgin olarak hissedilmektedir. Bu dönemden sonra ise diploma alanların sayısı artış gösterirken halk kütüphanesi, kitap ve yararlanan sayılarının düşüşe geçmesi ise büyük bir olumsuzluktur. Önceki dönemlerin aksine 1991-2000 döneminden itibaren halk kütüphanelerinin eğitimin ayrılmaz bir ögesi olarak görüldüğünü söylemek güçtür.

Diploma alanlar ile halk kütüphanesi üye sayıları arasında bir ilişki olup olmadığını irdelelenebilmesi amacıyla halk kütüphanesi üye sayıları ile diploma alanların sayılarının yıllık ortalama artış oranları Tablo V’te verilmiştir.

Tablo V. Diploma Alanlar ve Halk Kütüphanesi Üye Sayısı Yıllık Ortalama Artış Oranları (%)

Dönemler	Diploma alanların sayısı	Halk kütp. üye sayısı
1969-1978	5,1	15,4
1981-1990	4,7	7,5
1991-2000	0,1	-4,2
2001-2010	3,1	6,4

Tabloda görüldüğü gibi belirtilen tarihsel bölümlerinin hepsinde herhangi bir örgün eğitim kurumundan diploma alanların sayısının ve halk kütüphanesi üye sayılarının yıllık ortalama artış oranları arasında paralellik olduğu söylenebilir. Diploma alanlar ile halk kütüphanesi üye sayılarının en yüksek olduğu dönem 1969-1978’dir. Benzer biçimde her iki unsura ilişkin en düşük oranlar 1991-2000 döneminde gerçekleşmiştir. Diploma alanlarının sayıları kısmen istikrarlı bir gelişim göstermiştir. Halk kütüphanesi üye sayıları ise 1991-2000 dönemine kadar sert bir düşüş eğiliminde olup 2001-2010 döneminde yükselmiştir. Diploma alanların eğitilmiş bireyler olarak halk kütüphanelerine üye olduğu ve halk kütüphanesi üye sayılarının artışında etkili olduğu düşünülmektedir. Diploma alanların sayısının düşük olduğu dönemlerde halk kütüphanesi üye sayısı da azalmış, tersi durumlarda ise yükselmiştir. Bu çerçevede tablo verilerine dayanarak diploma alanların sayısı ile halk kütüphanesi üye sayıları arasında yakın bir ilişki olduğu söylenebilir. Diğer bir deyişle eğitim-halk kütüphanesi ilişkisi somut biçimde kendini göstermektedir.

Okullaşma oranları eğitimde gösterge olarak kullanılan önemli istatistiksel verilerdendir. Bu bağlamda okullaşma oranları ile halk kütüphanesine ilişkin ölçütlerin gelişiminin yıllık ortalama değişim oranları Tablo VI’da sunulmuştur.

Tablo VI. Okullaşma Oranları³ ile Halk Kütüphanesi, Halk Kütüphanesi Kitap, Yararlanan, Üye ve Personel Sayılarının Yıllık Ortalama Artış Oranları (%)

Dönemler	Öğretim yılı ve öğretim seviyesine göre net okullaşma oranlarının (%) yıllık ortalama artışı					Halk kütüp. sayısı	Halk kütüp. kitap sayısı	Halk kütüp. yararlanan sayısı	Halk kütüp. üye sayısı	Halk kütüp. personel sayısı
	İlkokul	İlköğr.	Ortaokul ve dengi	Ortaöğr.	Lise ve Dengi					
1994-1996	0,0	-0,6	2,5	3,5	3,0	3,8	1,4	-0,4	-2,3	
1997 ⁴ -2000		4,0	5,1	6,2	5,9	3,9	-3,3	-18,1	-4,0	
2001-2005		-1,1	5,2	9,0	-2,4	0,2	1,1	3,0	0,3	
2006-2011		1,6	3,0	11,5	-0,4	3,2	-1,5	10,1	2,5	

Tablo incelendiğinde 1994-1996 döneminde ilkokul, ortaokul, lise ve dengi ile yükseköğretim kurumlarına göre net okullaşma oranlarının yıllık ortalama artışı ile halk kütüphanesi, halk kütüphanesi kitap, yararlanan, üye ve personel sayıları arasında anlamlı bir ilişki görülmemektedir. Tabloda görüleceği üzere 1997-2000 döneminde halk kütüphanelerinin nicel olarak gelişimi okullaşma oranlarına göre oldukça geride kalmıştır. İlköğretim ve ortaöğretimin aksine yükseköğretimde okullaşma oranları istikrarlı olarak artmaktadır. Tablo incelendiğinde dönemlere göre ilköğretim okullaşma oranlarının halk kütüphanesi sayılarıyla paralellik gösterdiği anlaşılmaktadır. Benzer biçimde ilköğretim okullaşma oranlarının halk kütüphanesi kitap sayılarının gelişimine benzer bir seyir izlediği görülmektedir. 1997-2000 döneminde birbirine çok yakın olan bu değerler 2001-2005 döneminde azalış göstermiştir. 2006-2011 dönemine gelindiğinde ise her iki ölçüte ilişkin değerlerin artışı dikkat çekicidir. İlköğretim okullaşma oranları ile halk kütüphanesi kitap sayısı arasında doğrudan bir ilişki olduğu söylenebilir. Halk kütüphanesi yararlanan sayıları ile okullaşma oranları arasında ise anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. 2001-2005 ile 2006-2011 dönemlerinde ilköğretim, yükseköğretim okullaşma oranları ile halk kütüphanesi üye sayıları aynı doğrultuda artış göstermiştir. Bu dönemlerde halk kütüphaneleri personel açısından yükseköğretim okullaşma oranlarına benzer biçimde yükseliş göstermiştir. Bu nedenle bu dönemler için yetersiz düzeyde de olsa bir eğitim-halk kütüphanesi ilişkisinden söz edilebilir. Ancak tablo genel olarak ele alındığında halk kütüphanesine ilişkin ölçütlerin bütün eğitim kademelerindeki okullaşma oranlarına göre oldukça geri kaldığı unutulmamalıdır.

3 Net okullaşma oranı ilgili öğrenim türündeki teorik yaş grubunda bulunan öğrencilerin, ait olduğu öğrenim türündeki teorik yaş grubunda bulunan toplam nüfusa bölünmesi ile elde edilmektedir. Kaynak: T.C. MEB Bolu Millî Eğitim Müdürlüğü (t.y.) İstatistiksel terimler (sunum). 10 Kasım 2013 tarihinde http://bolu.meb.gov.tr/ask/istatistik_toplantı/istatistik.pptx adresinden erişildi.

4 1997/98 öğretim yılından itibaren 8 yıllık kesintisiz eğitime geçilmiştir.

2001-2005 döneminde okullaşma oranları ile halk kütüphanelerinin gelişiminin önceki dönemlere göre çok düşük düzeyde gerçekleşmesi Türkiye’de 2001 yılında gerçekleşen ekonomik krize bağlı olarak uygulanan bütçe kesintileriyle açıklanabilir. Sonuç olarak okullaşma oranları ile halk kütüphanelerinin gelişimi arasında zayıf da olsa sağlıklı bir ilişkinin var olduğu söylenebilir.

Toplumun eğitim düzeyi halk kütüphanesi kullanımını, doğal olarak da onların gelişimini etkilemektedir. Bu nedenle nüfusun eğitim düzeyi ile halk kütüphanelerine ilişkin sayısal verilerin değerlendirilmesi önemli görülmektedir. Bu bağlamda yetişkin nüfusun eğitim düzeyi ile halk kütüphanelerine ilişkin temel sayısal veriler belirli dönemler halinde Tablo VII’de verilmiştir.

Tablo VII. Nüfusun Eğitim Düzeyi ile Halk Kütüphanesi, Halk Kütüphanesi Kitap, Yararlanan, Üye ve Personel Sayılarının Yıllık Ortalama Artış Oranları (%)

Dönemler	Yetişkin (25-64 yaş grubu) nüfusun eğitim düzeyi oranının (%) yıllık ortalama artışı			Halk kütüp. sayısı	Halk kütüp. kitap sayısı	Halk kütüp. yararlanılan sayısı	Halk kütüp. üye sayısı	Halk kütüp. personel sayısı
	Ortaöğrt. altı	Ortaöğrt.	Yüksek öğrt.					
1997-2000	-0,6	3,8	0,9	5,9	3,9	-3,3	-18,1	-4,0
2001-2005	-1,3	3,6	6,7	-2,4	0,2	1,1	3,0	0,3
2006-2009	-2,1	0,0	5,0	0,8	2,2	-0,9	8,8	1,4

Tablo incelendiğinde belirtilen bütün dönemler için ortaöğretim altı, ortaöğretim ve yükseköğretim kademesi yetişkin nüfus oranı ile halk kütüphanesi, halk kütüphanesi kitap sayısı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir. Diğer bir deyişle sözü edilen eğitim ve halk kütüphanelerine ilişkin verilerin yükselme ve azalma eğilimi paralellik göstermemektedir. Ancak 2001-2005 döneminde hem ortaöğretim ve yükseköğretimdeki eğitim düzeyi oranları hem de halk kütüphanesi yararlanılan sayılarının en yüksek düzeyde gerçekleştiği göze çarpmaktadır. 2006-2009 döneminde ise bu oranlar benzer biçimde düşüş göstermiştir. Bu çerçevede yalnız bu iki dönem dikkate alınarak toplumun eğitim düzeyinin arttığı dönemlerde halk kütüphanelerinden yararlanılanların sayısının arttığı, eğitim düzeyinin azaldığı dönemlerde ise yararlanılan sayısının azaldığını söylemek mümkündür. 1997-2000 döneminde %-18,1 oranında gerçekleşen halk kütüphanesi üye sayısı yıllık ortalama artış oranının yükseköğretim eğitimine sahip nüfus artışının en yüksek olduğu 2001-2005 döneminde rekor sayılabilecek bir artış göstermesi (%3) bu dönem için ideal bir eğitim-kütüphane ilişkisi algısını ortaya koymaktadır. Kuşkusuz aynı dönemler için benzer bir ilişki yükseköğretim eğitim düzeyi ile halk kütüphanesi personel sayıları arasında da kurulabilir. Çünkü bu dönemlerde her iki ölçüt için oranların paralel biçimde yükselişi dikkat çekicidir.

GSYH içinden eğitime ayrılan bütçe miktarı eğitime yapılacak yatırımlar bağlamında eğitimin gelişimi için önemli bir unsurdur. Bu çerçevede dönemlere göre eğitime ayrılan bütçenin halk kütüphaneleriyle karşılaştırılabilmesi amacıyla ilgili veriler Tablo VIII'de sunulmuştur.

Tablo VIII. Eğitim Bütçesinin GSYH Payı ile Halk Kütüphanesi, Halk Kütüphanesi Kitap, Yararlanan, Üye ve Personel Sayılarının Yıllık Ortalama Artış Oranları (%)

Toplam eğitim bütçesinin GSYH payı (%) nin yıllık ortalama artışı	Halk kütüp. sayısı	Halk kütüp. kitap sayısı	Halk kütüp. yararlanan sayısı	Halk kütüp. üye sayısı	Halk kütüp. personel sayısı	
Dönemler						
1997-2000	6,6	5,9	3,9	-3,3	-18,1	-4,0
2001-2005	4,1	-2,4	0,2	1,1	3,0	0,3
2006-2011	4,0	-0,4	3,2	-1,5	10,1	2,5

1997-2000 döneminde toplam eğitim bütçesinin GSYH payı ile halk kütüphanesi sayısının artışları çok yakın oranlarda gerçekleşmiştir. 2001-2005 döneminde her iki ölçüte ilişkin artış oranları düşüş göstermiştir. Bu açıdan bu dönemler için halk kütüphanesi sayısı ile eğitime ayrılan bütçe payı arasında doğrudan bir ilişki olduğu söylenebilir. Bu dönemler için aynı durum halk kütüphanesi kitap sayıları için de geçerlidir. Halk kütüphanesi yararlanan oranları ile eğitime ayrılan pay arasında ise bir ilişki olmadığı görülmektedir. Bununla birlikte 2001-2005 ve 2006-2011 dönemlerinde eğitim bütçesi ile halk kütüphanesi üye sayılarının yakın oranlarda artış gösterdiği görülmektedir. Bu dönemlerde eğitime ayrılan bütçe ile halk kütüphanesi üye sayılarının artışı arasında bir ilişkiden söz edilebilir. Öte yandan 1997-2000 döneminden itibaren 2001-2005 ve 2006-2011 dönemlerine doğru gelindiğinde eğitime ayrılan pay azalmakta, halk kütüphanesi personel sayıları ise artış göstermektedir. Ayrıca, eğitime ayrılan pay ile halk kütüphanesi personel sayılarının artış oranları arasındaki yayın kapandığı dikkat çekmektedir. 2006-2011 dönemine gelindiğinde ise her iki unsura ilişkin değerlerin yakın oranda gerçekleştiği görülmektedir. Kuşkusuz eğitime ayrılan bütçe payının azalması hem eğitim hem de eğitim-kütüphane ilişkisi açısından kabul edilemez bir olumsuzluktur. Ancak bununla birlikte mevcut tablo önceki dönemlerin aksine ilerleyen dönemlerde sağlıklı eğitim-kütüphane ilişkisinin kurulabileceğine dair bir ipucu olarak değerlendirilebilir.

Sonuç ve Öneriler

Literatürde eğitim ve kütüphane olgularının yakın bir ilişkisi olduğundan sıklıkla söz edilmektedir. Çalışmada Türkiye’de eğitim ve halk kütüphaneleri nicel değişimi arasında böyle yakın bir ilişki olup olmadığı istatistikler üzerinden temellendirilmeye çalışılmıştır.

Bu bağlamda elde edilen sonuçlar genel olarak şu şekilde özetlenebilir:

- Halk kütüphaneleri en büyük gelişimi eğitimin nicel olarak en gelişmiş olduğu dönem olan 1961-1970 yıllarında göstermiştir.
- 1990 yılına kadar geçen sürede okul – halk kütüphanesi gelişimi paralellik gösterdiğinden 1950-60, 1961-70 ve 1971-80 dönemlerinde eğitim-halk kütüphanesi arasında yakın bir ilişki olduğu söylenebilir. 1991-2000 dönemine kadar geçen süreçte ise bu ilişki okul ve halk kütüphanesi sayıları üzerinden kurulabilir.
- Okul sayısı oranının en az olduğu 1991-2000 döneminde halk kütüphanesi üye sayılarında da büyük bir düşüş yaşanmıştır. 1969-78, 1981-90, 1991-2000 ve 2001-2011 yılları arası dönemlerde okul sayısı ile halk kütüphanesi üye sayıları arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır.
- Halk kütüphanesi personel sayısı ile okul sayısı artış oranı arasında paralel bir ilişki vardır. 1960-70, 1970-78 ve 1981-90 yıllarında ise bu ilişki öğretmen ve halk kütüphanesi personel sayıları açısından kendini göstermektedir.
- 1991-2000 ve 2001-2011 dönemlerinde eğitim-halk kütüphanesi arasında olması gerektiği gibi yakın ilişki olduğu söylenebilir.
- 1991-2000 dönemine kadar geçen süreçte bir örgün eğitim kurumundan diploma alanlar ile halk kütüphanesi, halk kütüphanesi kitap sayısı ve halk kütüphanesinden yararlanan sayılarının artış oranları benzerlik taşımaktadır. Diploma alanların arttığı dönemlerde halk kütüphanelerinin, halk kütüphanesi kitap ve yararlanan sayılarının da artış gösterdiği söylenebilir. 1991-2000 dönemine kadar ideal bir eğitim-halk kütüphanesi ilişkisi belirgin olarak hissedilmektedir. 1991-2000 döneminden itibaren halk kütüphanelerinin eğitimin ayrılmaz bir ögesi olarak görüldüğünü söylemek güçtür.
- Dönemlere göre ilköğretim okullaşma oranları halk kütüphanesi sayılarıyla paralellik göstermektedir. Ayrıca ilköğretim okullaşma oranları ile halk kütüphanesi kitap sayısı arasında doğrudan bir ilişki olduğu söylenebilir. 2001-2005 ile 2006-2011 dönemlerinde ilköğretim, yükseköğretim okullaşma oranları ile halk kütüphanesi üye sayıları benzer artış göstermiştir. Halk kütüphaneleri personel sayısı yükseköğretim okullaşma oranlarına benzer biçimde yükselmiştir. Bu dönemler için yetersiz düzeyde de olsa bir eğitim-halk kütüphanesi ilişkisinden söz edilebilir. Bununla birlikte halk kütüphanesi gelişimine ilişkin yıllık artış oranları bütün eğitim kademelerindeki okullaşma oranlarına göre oldukça geri kalmaktadır. 2001-2005 döneminde okullaşma oranları ile halk kütüphanelerinin gelişiminin çok düşük düzeyde gerçekleşmesi 2001 yılındaki ekonomik krize bağlı olarak bütçe kesintileriyle açıklanabilir.
- 2001-2005 ve 2006-2009 dönemlerinde yetişkin nüfusun eğitim düzeyi ile halk kütüphanelerinden yararlananların sayıları arasında doğrusal bir ilişki vardır.
- 1997-2000 ve 2001-2005 döneminde yükseköğretim düzeyindeki yetişkin nüfus oranı ile halk kütüphanesi üye ve personel sayıları arasında ilişki olduğu söylenebilir.

- 1997-2000 ve 2001-2005 dönemleri için eğitime ayrılan bütçenin GSYH payı ile halk kütüphanesi ve halk kütüphanesi kitap sayısı arasında doğrudan bir ilişki olduğu söylenebilir.
- Eğitim ve kütüphane istatistiklerinde dönemlere göre büyük dalgalanmalar yaşanması

Sayısal veriler üzerinden bakıldığında Türkiye’de bazı dönemler eğitim-halk kütüphanesi ilişkisinin varlığı belirgin olarak hissedilirken bazı dönemlerde ise bu ilişkiden söz etmek olanaklı değildir. Bu çerçevede çalışmanın genel sonucu olarak “Türkiye’de eğitim ve halk kütüphanesi arasında bir ilişki olduğu; ancak bu ilişkinin yetersiz, düzensiz ve süreklilik göstermeyen bir nitelik taşıdığı” söylenebilir.

Türkiye’de genel olarak eğitimin önemine ilişkin bir algı eksikliğinden söz edilemez. Ancak aynı şeyi halk kütüphanesi için söylemek güçtür. Bu nedenle eğitim ve halk kütüphanesi ilişkisinin ve bu ilişkinin öneminin toplumun bütün kesimlerince özümsemesi hayati önem taşımaktadır. Bu çerçevede bazı öneriler sunmak mümkündür:

- Kuramsal düzeyde sıklıkla dile getirilen eğitim-kütüphane ilişkisinin somut olarak ortaya konulabilmesi gereklidir. Bu yöndeki akademik araştırmaların sayısı arttırılmalıdır.
- Kütüphanelerin eğitim işlevini daha etkin olarak yerine getirmeleri toplumda eğitim-kütüphane ilişkisi algısının yerleşmesine katkıda bulunacaktır. Bu çerçevede kütüphaneciler kütüphanelerin eğitim işlevine uygun biçimde çalışmalarını daha da arttırmalıdır. Halk kütüphanelerinde düzenlenen seminer, kurs, konferans vb. etkinliklerin arttırılması yararlı olacaktır.
- Halk kütüphanelerinin eğitim faaliyetlerini etkili biçimde yürütmesinin yanı sıra Türkiye’ye özel olarak başka bir öneri de getirilebilir. Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesinde örgütlenen halk kütüphanelerinin Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlanması sorunu kökten çözmek için yararlı olabilir. Böylelikle, halk kütüphanelerinin yasal ve siyasal olarak yalnızca kültürel bir unsur olarak görülmesinin önüne geçilerek eğitimin ayrılmaz bir parçası olduğu kabul edilmiş olacaktır. Kuşkusuz bunu gerçekleştirmek için kütüphanecilik dernekleri, Bilgi ve Belge Yönetimi bölümleri ve kütüphanecilerin birlikte çalışmaları gereklidir.

Eğitim ve halk kütüphanesi arasındaki mevcut ve güçlü ilişkinin sağlıklı, net ve somut biçimde ortaya konulabilmesi önemlidir. Bir eğitim kurumu olarak kütüphanelerin varlığı ve gelişimi eğitim-kütüphane ilişkisinin kabul edilerek kütüphanenin eğitim şemsiyesi altında veya eğitimle yan yana değerlendirilmesiyle de yakından ilişkilidir.

Kaynakça

- Akparobore, D. O. (2011). The Role of public libraries in promoting adult education in Nigeria. *Library Philosophy and Practice. (e-journal)*. Paper 453. 24 Kasım 2013 tarihinde <http://digitalcommons.unl.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1471&context=libphilprac> adresinden erişildi.
- Altunya, N. (2009). Eğitim hakkı ve yetişkin eğitimi. *Yetişkin eğitimi: kuramdan uygulamaya*. A. Yıldız ve M. Uysal. (Derl.) içinde (ss. 317-337). İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Ancan, S. ve Yılmaz, B. (2010). 100 Temel eser uygulamasının öğrencilerin okuma alışkanlıklarına etkisi ve bu uygulamada kütüphanelerin rolü konusunda öğretmen görüşleri. *Türk Kütüphaneciliği*, 24(3), 495-518.
- Ashcroft, L., Farrow, J. ve Watts, C. (2007). Public libraries and adult learners. *Library Management*, 28 (3), 125-138. DOI 10.1108/01435120710727974
- Atılcan, D. (1998). Üniversite kütüphanelerinin eğitimdeki yeri ve Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi kütüphanesi. *Türkiye’de Sosyal Bilimlerin Gelişmesi ve Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Sempozyum Bildiriler, Nisan 1996*. içinde. Ankara: Ankara Üniversitesi. 1998. 23 Kasım 2013 tarihinde <http://acikarsiv.ankara.edu.tr/browse/58/278.pdf> adresinden erişildi.
- Çakın, İ. (1986). Kütüphanenin toplumsal konumu ve işlevleri. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 35(1), 8-16.
- DİE. (2005). *Kültür istatistikleri 2002 = Cultural statistics 2002*. Ankara: DİE.
- DİE. (1998). *Kültür istatistikleri 1997 = Cultural statistics 1997*. Ankara: DİE.
- DİE. (1997a). *Kültür istatistikleri 1996 = Cultural statistics 1996*. Ankara: DİE.
- DİE. (1997b). *Kültür istatistikleri 1995 = Cultural statistics 1995*. Ankara: DİE.
- DİE. (1996). *Kültür istatistikleri 1994 = Cultural statistics 1994*. Ankara: DİE.
- DİE. (1994). *Kültür istatistikleri 1992 = Cultural statistics 1992*. Ankara: DİE.
- DİE. (1993). *Kültür istatistikleri 1991 = Cultural statistics 1991*. Ankara: DİE.
- DİE. (1992). *Kültür istatistikleri 1990 = Cultural statistics 1990*. Ankara: DİE.
- DİE. (1991). *Kültür istatistikleri 1989 = Cultural statistics 1989*. Ankara: DİE.
- DİE. (1990). *Kültür istatistikleri 1988 = Cultural statistics 1988*. Ankara: DİE.
- DİE. (1989). *Kültür istatistikleri 1987 = Cultural statistics 1987*. Ankara: DİE.
- DİE. (1989). *Kültür istatistikleri 1986 = Cultural statistics 1986*. Ankara: DİE.
- DİE. (1986a). *Kültür istatistikleri 1985 = Cultural statistics 1985*. Ankara: DİE.
- DİE. (1986b). *Kültür istatistikleri 1984 = Cultural statistics 1984*. Ankara: DİE.
- DİE. (1985). *Kültür istatistikleri 1981-1982-1983 = Cultural statistics 1981-1982-1983*. Ankara: DİE.
- DİE. (1983). *Kültür istatistikleri 1980 = Cultural statistics 1980*. Ankara: DİE.
- DİE. (1981). *Kültür istatistikleri 1978*. Ankara: DİE.
- DİE. (1978). *Kültür ve spor istatistikleri 1975: Milli kütüphane, halk ve çocuk kütüphaneleri*. Ankara: DİE.

- DİE. (1977a). *Kültür ve spor istatistikleri 1974: Milli, halk ve çocuk kütüphaneleri*. Ankara: DİE.
- DİE. (1977b). *Milli eğitim istatistikleri 1969-73: Milli, halk, çocuk kütüphaneleri*. Ankara: DİE.
- DİE. (1972). *Milli eğitim istatistikleri 1959-1968: Milli, halk, çocuk, üniversite ve okul kütüphaneleri = National educational statistics 1959-1968: National, public, children and school libraries*. Ankara: DİE.
- Duman, A. (2007). *Yetişkinler eğitimi*. (Genişl. 2. bs.). Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Ersoy, A. ve Yılmaz, B. (2009). Yaşam boyu öğrenme ve Türkiye’de halk kütüphaneleri. *Türk Kütüphaneciliği*, 23(4), 803-834.
- Ersoy, O. (1966). *Halk kütüphanelerimiz üzerine bir araştırma*. Ankara: Güven Matbaası.
- Geray, C. (2002). *Halk eğitimi: halk eğitimine giriş – basın yayın yoluyla halk eğitimi – Türkiye’de halk eğitimi ve ülkenin güncel sorunları*. (Güncellşt. 3. bs.). Ankara: İmaj Yayınevi.
- Gill, P. (Haz.). (2007). *Halk kütüphanesi hizmeti: gelişim için IFLA/UNESCO ilkeleri*. B. Yılmaz. (Çev.). İstanbul: Türk Kütüphaneciler Derneği İstanbul Şubesi.
- Häggeström, B. M. (2004). *The Role of libraries in lifelong learning: Final report of the IFLA project under the Section for Public Libraries*. 24 Kasım 2013 tarihinde <http://archive.ifla.org/VII/s8/proj/Lifelong-LearningReport.pdf> adresinden erişildi.
- IFLA. (1994). *IFLA/UNESCO public library manifesto*. 18 Kasım 2013 tarihinde <http://archive.ifla.org/VII/s8/unesco/eng.htm> adresinden erişildi.
- Kalkınma Bakanlığı. (2012). *Ekonomik ve sosyal göstergeler (1950-2000) = Economic and social indicators (1950-2010)*. Ankara: Kalkınma Bakanlığı.
- Keseroğlu, H. S. (1989). *Halk kütüphanesi politikası ve Türkiye Cumhuriyeti’nde durum*. İstanbul: TKD İstanbul Şubesi.
- Killackey, J. (1983). Public libraries and adult education: An historical review research in rural education, 2 (2), 51-58.
- Kurbanoğlu, S. ve Akkoyunlu, B. (2009). Öğretmen eğitimde bilgi okuryazarlığının önemi. İ. Kesin, M. H. Kutluoğlu ve S. Kurbanoğlu (Ed.). *Hidayet Yavuz Nuhoğlu Armağanı* içinde (ss. 267-274). İstanbul: Pamuk Yayıncılık.
- Lai, H.-J. (2011). Information literacy training in public libraries: A case from Canada. *Educational Technology & Society*, 14 (2), 81-88.
- Makotsi, R. (2005). *Sharing resources - how library networks can help reach education goals: a research paper looking at libraries in the developing world*. 24 Kasım 2013 tarihinde <http://www.bookaid.org/wp-content/uploads/2011/06/Sharing-Resources-how-library-networks-can-help-reach-education-goals.pdf> adresinden erişildi.
- Odabaş, H., Odabaş, Z. Y. ve Polat, C. (2008). Üniversite öğrencilerinin okuma alışkanlığı: Ankara Üniversitesi örneği, *Bilgi Dünyası*, 9(2), 431-465.
- Oğuzkan, F. (1974). *Eğitim terimleri sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Önal, İ. (2001). Eğitimde bilgi ve belge kullanımı. T. Fenerci ve O. Gürdal. (Yay. haz.). “21. Yüzyıla Girenken Enformasyon Olgusu” *Ulusal Sempozyum Bildirileri, 19-20 Nisan 2001, Hatay* içinde (ss. 173-178). Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği.

- Özbay, M. (2006). Okuma eğitiminde çevre faktörü. *Eurasian Journal of Educational Research*, 24, 161-170.
- Polat, C. ve Odabaş, H. (2008). Bilgi toplumunda yaşam boyu öğrenmenin anahtarı: Bilgi Okuryazarlığı. *Küreselleşme, Demokratikleşme ve Türkiye Uluslararası Sempozyumu Bildiri Kitabı, Antalya, 27-30 Mart 2008* içinde 23 Kasım 2013 tarihinde <http://eprints.rclis.org/12661/1/37.pdf> adresinden erişildi.
- Polat, C. (2012). Yaşam boyu öğrenmenin anahtarı bilgi okuryazarlığı ve üniversite kütüphanelerinin bilgi okuryazarlığı öğretimindeki rolü. Ö. Külcü, T. Çakmak ve N. Özel (Yay. haz.). *Prof. Dr. K. Gülbün Baydur’a Armağan* içinde (ss. 117-131). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü.
- Sağlamtunç, T. (1990). Toplumun kültürel kalkınmasında halk kütüphanelerinin rolü. *Türk Kütüphaneciler Derneği 40. Yıl Kütüphanecilik Kurultayı, 30 Kasım-1 Aralık 1989*, Ankara: bildiriler içinde (ss. 54-58). Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği.
- Skov, A. (2004). Information literacy and the role of public libraries. *Scandinavian Library Quarterly*, 37 (4). 24 Kasım 2013 tarihinde <http://slq.nu/?article=information-literacy-and-the-role-of-public-libraries> adresinden erişildi.
- Soysal, Ö. (2007). *Türk kütüphaneciliği / Bilginin yazgısı*. (Gözd. geç. ve gnşl. 2.bs.). Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği.
- Soysal, Ö. (1969). *Çağdaş eğitim ve Türkiye’de okul kütüphanesi*. Ankara: Güven Matbaası.
- Stone, C. W. (Nisan, 1953). *Adult Education and the Public Library. Library Trends*, 1 (4), 437-453.
- Şenel, A. (2011). Eğitimin temel kavramları. *Eğitim bilimine giriş*. M. Gültekin (ed.) içinde (ss. 1-15). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- TDK. (2011). *Türkçe sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Tonta, Y. (Çev.). (1995). UNESCO halk kütüphanesi bildirgesi (Kasım 1994). *Türk Kütüphaneciliği*, 9 (2), 144-147.
- TÜİK. (2013a). *İstatistik göstergeler 1323-2011= Statistical indicators 1923-2011*. TÜİK: Ankara.
- TÜİK. (2013b). *Okullaşma oranları*. 4 Aralık 2013 tarihinde www.tuik.gov.tr/PrelstatistikTablo.do?istab_id=135 adresinden erişildi.
- TÜİK. (2013c). *Kültür istatistikleri: Kütüphane türüne göre kütüphaneden yararlanan kişi, kayıtlı üye ve personel sayısı*. 4 Aralık 2013 tarihinde http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1086 adresinden erişildi.
- Üstün, A. (2000). *Halk eğitimi ve halk kütüphaneleri*. İstanbul: Gençlik Copy Centre.
- Yalvaç, M. (2007). *Yaşam boyu öğrenim ve halk kütüphaneleri*. 24 Kasım 2013 tarihinde [http://neu.edu.tr/docs/byam/byam_\(166\).pdf](http://neu.edu.tr/docs/byam/byam_(166).pdf) adresinden erişildi.
- Yılmaz, A. (2008). Okulöncesi çocuklara yönelik kütüphane hizmetlerinin önemi ve başarılı bir kütüphane örneği. *Türk Kütüphaneciliği*, 2 (2), 169-186.
- Yılmaz, B. ve Ekici, S. (Çev.). (2003). Çocuk kütüphanesi hizmetleri için ilkeler. 23 Kasım 2013 tarihinde <http://www.ifa.org/files/assets/libraries-for-children-and-ya/publications/guidelines-for-childrens-libraries-services-tr.pdf> adresinden erişildi.

- Yılmaz, B. (2004). *Türkiye’de eğitim politikası ve kütüphane*. Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği Ankara Şubesi.
- Yılmaz, B. (1995). *Ankara’da halk kütüphanesi kullanımı: sosyo-ekonomik çözümleme*. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Yılmaz, B. (1993). *Okuma alışkanlığında halk kütüphanelerinin rolü*. Ankara: Kültür Bakanlığı Kütüphaneler Genel Müdürlüğü.
- Yılmaz, B. (1991). Türkiye’de ekonomi – halk kütüphaneleri ilişkisi. *Türk Kütüphaneciliği*, V(3), 122-131.
- Yılmaz, B. (1990). *Okuma alışkanlığı ve Yenimahalle İlçe Halk Kütüphanesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.